

ZO ČSOP Pozemkový spolek Hády

—

Výroční zpráva za rok 2022

Jižní Hády:

Vrch Hády se nachází na východním okraji Brna a spadá již do jižní části Moravského krasu. Vzhledem k poloze, klimatickým a geologickým podmínkám a působení člověka se na jižních svazích Háďů vyvinula a zachovala vzácná společenstva kulturní stepi.

Od začátku 20. století však došlo k postupnému otevření několika lomů a těžební prostor byl definitivně zrušen až v roce 1998. Těžba v jednotlivých částech lokality ovšem ustala již o řadu let dříve a začaly i první rekultivační práce. Lom Džungle byl částečně zavezen, v Růženině lomu se podařilo prosadit unikátní přírodě blízkou rekultivaci a etážový lom byl více méně ponechán přírodní sukcesi.

I přes odtěžení značné části přírodně cenných ploch, zůstávají Hády lokalitou mimořádného přírodovědného významu v nadregionálním měřítku. Neopomenutelný je také význam rekreační.

Většina území Hádů dnes požívá zákonné ochrany. Rozkládá se zde NPR Hádecká planinka, PP Kavky, PP Velká Klajdovka, VKP Odvaly a EVL Jižní svahy Hádů.

Naše organizace:

Pozemkový spolek Hády vznikl na podzim roku 2000 jako základní organizace Českého svazu ochránců přírody. Vznikl tak samostatný subjekt umožňující o vzácné území efektivně programově pečovat. Dlouhodobým cílem Pozemkového spolku Hády je zajistit optimální využití lokality Hády tak, aby byla zachována a dále rozvíjena její jedinečná přírodní hodnota, ale zároveň umožněno šetrné rekreační využití části území, a to zejména k ekovychovným aktivitám.

Pozemkový spolek Hády je dnes vlastníkem lomu Džungle a větší části pozemků v etážovém lomu. V dlouhodobém pronájmu na dobu neurčitou má pozemky v PP Kavky, EVL Růženin lom a plochy v PP Velká Klajdovka a přilehlém okolí. Celkem má PSH ve správě více než 50 ha území.

Přehled činností ZO ČSOP PSH v roce 2022:

Management spravovaných území

Pro zachování a podporu jedinečných přírodních hodnot Hádů je nezbytný soustavný management. Nejcennější jsou na Hádech stepní a lesostepní biotopy s výskytem mnoha ohrožených druhů rostlin a živočichů. Zejména tyto biotopy jsou neustále ohroženy zarůstáním ostatní vegetací a křovinami. Jednotlivé plochy s cennou lesostepní vegetací byly proto postupně ručně posečeny pomocí křovinořezu. Přitom bylo postupováno tak, aby byl zachován prostor pro vývoj bezobratlých živočichů. Posečená rostlinná hmota byla z území odstraněna. V maximální možné míře byla nasušena na seno využitelné pro krmení zvířat v Lamacentru Hády, zbytek byl spálen nebo zkompostován.

Součástí péče o ohrožené druhy stepí a lesostepí byla vedle mozaikové seče i redukce přehuštěných dřevin a likvidace nežádoucích náletových dřevin a invazních druhů. Zejména na jaře a na podzim byl na Hádech intenzivně likvidován invazní topol kanadský, celík kanadský a trnovník akát. V Růženině lomu došlo k podstatné redukci bříz a borovic, které už značně přerůstaly a zabíraly plochy cenného stepního trávníku.

PSH má ve správě přes 50 ha pozemků. Na nich je průběžně monitorován vývoj vegetace, vyhodnocována úspěšnost dřívějších zásahů a v návaznosti na to plánován další management. Na spravovaných plochách byly v průběhu roku 2022 prováděny v různém rozsahu údržbové práce pro podporu zdejších vzácných druhů rostlin a živočichů. Nejintenzivnější péče přitom byla samozřejmě tradičně věnována zvláště chráněným územím – PP Kavky, PP Velká Klajdovka a Růženině lomu. Na dně lomu Džungle byla vegetace nadále udržována řízenou pastvou. Pokračovaly také práce na tvorbě a údržbě mozaiky stepních stanovišť na úhorech pod Hády, které mají značný potenciál pro šíření cenných druhů z chráněných území na Hádech. V předchozím roce bylo několik sečených ploch mimořádně poškozeno aktivitou divokých prasat. Silně zbrzděný terén takřka nešel sekat a vegetaci nešlo shrabávat. V roce 2022 byly proto tyto plochy urovnány s využitím traktorbagru. Provedena byla také údržba starého sadu s novými oskerušemi a jabloněmi a péče o další v posledních letech vysazené stromy jinde na Hádech. Proběhlo také každoroční přeorání pole na vzácné plevele a kontrola dříve vytvořených tůněk.

Po několika letech se naše organizace opět začala zabývat sběrem a výsevem semen stepních druhů rostlin v rámci zjišťování možností tvorby a širšího využívání biologicky hodnotných regionálních lučních směsí. Po loňském úspěchu s vytvořeným funkčním prototypem kartáčového sběrače semen došlo v roce 2022 k jeho dalšímu zdokonalení a využívání v praxi.

V celém prostoru ve správě PSH byly také průběžně uklíženy odpadky a odstraňována ohniska černých skládek. Kontrolována a opravována byla také návštěvnická infrastruktura území sloužící k informovanosti veřejnosti a k ochraně cenných ploch. Soustavným problémem jsou zásahy vandalů – sprejerů. Nicméně díky prakticky každodenní činnosti našich pracovníků v terénu jsou jejich výtvary záhy odhaleny a promptně likvidovány. V etážovém lomu byly instalovány další dvě velké gabionové lavičky vytvořené z místního kamene.

Dlouhodobým problémem ochrany přírody na Hádech je vysoká návštěvnost a mnohdy nevhodné chování návštěvníků Růženina lomu. Během letní sezóny 2022 byl proto proveden podrobný monitoring tohoto prostoru. Získaný materiál bude sloužit k vyhodnocení situace a naplánování dalších kroků pro sladění potřeb obyvatel města s ochranou přírody.

Práce na Hádech byly podpořeny také několika projekty – viz dále.

Působení na veřejnost, ekovýchova

Hlavním prostorem pro komunikaci naší organizace s veřejností je od roku 2011 Lamacentrum Hády – ekocentrum vybudované v lomu Džungle. Lamacentrum vzniklo jako místo propojení lidí, přírody, zážitku a poznání. V unikátním prostoru dnes funguje zázemí pro návštěvníky Hádu oživené o zajímavá zvířata (lamy alpaky, ovce, kozy, králíci, včely), která výborně slouží také při zážitkově-vzdělávacích programech pro děti, mládež i dospělé. Pro organizované dětské skupiny realizujeme výukové programy a v pravidelných otevíracích hodinách se věnujeme návštěvníkům z řad veřejnosti.

Naše přímá práce s lidmi sestává ze tří hlavních pilířů. Jednak je to veřejnost přicházející do Lamacentra během pravidelné otevírací doby. Dále jsou to výukové programy pro děti přicházející se školou, školkou nebo s táborem. A pak jsou to soukromé programy pro rodiny nebo skupiny přátel. Kromě toho vytváříme a realizujeme také speciální programy pro různým způsobem handicapované osoby. V neposlední řadě se věnujeme také práci s dobrovolníky. V roce 2022 jich s péčí o hádeckou přírodu pomohlo skoro 200 a všichni nejen, že pomohli přírodě, ale také se dozvěděli mnoho o tom, proč je tak cenná a jak je třeba o ni pečovat.

Pro veřejnost má Lamacentrum od dubna do října otevřeno po celý víkend od 10 do 18 hod. (v létě navíc ještě ve středu odpoledne), mimo tuto hlavní sezónu pak v neděli odpoledne. V otevíracích hodinách se jednotlivým skupinám návštěvníků věnuje průvodce, který jim představí nejen chovaná zvířata, ale také význam okolní přírody a práci PSH. Ekovýchovné a osvětové působení na široké spektrum veřejnosti zachováváme jako hlavní cíl a funkci Lamacentra. Návštěvníkům jsou zde také volně k dispozici různé tiskové materiály týkající se zdejší lokality nebo obecně ochrany přírody. V průběhu roku 2022 jsme zrealizovali pět větších víkendových osvětových akcí pro veřejnost. Jednalo se o Vlnobraní (komentované stříhání ovcí, doprovodné aktivity pro děti i dospělé), Exkurze na Kavky (přírodovědné vycházky do PP Kavky, cestou hra pro děti), Včelí den (osvětová akce o včelách a dalších opylovačích, živé včely, doprovodné aktivity pro děti i dospělé), Hádecké geologické exkurze (exkurze hádeckými lomy, cestou hra pro děti) a konečně Krmítkování (stloukání krmítek, aktivity pro děti i dospělé jak (ne)pomáhat zvířatům).

Výukové programy pro děti a mládež jsou realizovány ve všední dny. Vybírat bylo v roce 2022 možné z nabídky výukových programů zaměřených např. na opylovače, ptáky, zpracování přírodních vláken aj. Kromě programů pro běžné děti jsme zrealizovali také 34 spe-

cifických programů pro osoby (převážně děti a mládež) s poruchou autistického spektra či s jiným zdravotním znevýhodněním.

V roce 2022 byl areál Lamacentra obohacen hned o tři zcela nové edukační prvky. Jedná se o velký dendrofon, dále interaktivní panel představující luční biotop a jeho obyvatele a dále interaktivní panel pojednávající o vodě v krajině. Posledně jmenovaný prvek pěkně doplnil dříve instalovaný a návštěvníky i žáky velmi oblíbený funkční model regulovaného a přírodního říčního koryta. Kromě toho byl z prvků v Lamacentru také kompletně renovován tzv. budkostrom poučující návštěvníky i děti na programech o ptácích.

Udržovali jsme také opět provoz on-line kamery sledující nitro ptačí budky a v zimě ptačí krmítko. Snímky z těchto kamer spolu se záběry z fotopastí obohacovaly naše příspěvky o dění v hádecké přírodě zveřejňované na sociálních sítích.

Návštěvnost Lamacentra Hády a realizované programy za rok 2022:

Mateřské školy: 38 programů, 1163 dětí

Základní školy: 29 programů, 714 dětí

Kroužky, CVČ, tábory apod.: 29 programů, 580 dětí

Osoby s handicapem (PAS či jiné): 34 programů, 196 osob

Soukromé programy pro rodiny či přátele: 163 programů, přes 675 osob

Návštěvníci v otevírací době: 20365 osob

Získané granty, dotace apod. na projekty v roce 2022:

- MŽP – SFŽP: Národní síť EVVO – podpora výukových programů
- MŽP – Program na podporu projektů NNO – *O přírodě v přírodě s PAS či jiným handicapem*
- Jihomoravský kraj: *Vzdělávací prvky v Lamacentru Hády*
- Jihomoravský kraj: *Opatření ke zlepšování přírodního a krajinného prostředí na území PP Kavky a PP Velká Klajdovka*
- Statutární město Brno: *Podpora EVVO na Hádech – EVVO v Lamacentru za podpory statutárního města Brna*
- Statutární město Brno (OSP MMB): *O přírodě v přírodě s PAS či jiným handicapem*
- Statutární město Brno (OŽP MMB): *Opatření ke zlepšení přírodního a krajinného prostředí na území registrovaného VKP Růženin lom I (Džungle)*
- Městská část Brno-Líšeň: *Úklid v přírodní lokalitě Hády*
- Městská část Brno-Líšeň: *Více laviček do etážového lomu na Hádech*
- ČSOP ve spolupráci s MŽP a LČR – Podpora vzniku a rozvoje pozemkových spolků: *Rozvoj aktivit ZO ČSOP PSH*
- ČSOP ve spolupráci s MŽP a LČR – Ochrana biodiverzity: *Stepní společenstva na Hádech*
- ČSOP ve spolupráci s MŽP a LČR – Ochrana biodiverzity: *Regenerace plochy poškozené černou zvěří*
- ČSOP ve spolupráci s MŽP a LČR – Ochrana biodiverzity: *Regionální luční směs a další vývoj sběrače semen*
- ČSOP ve spolupráci s MŽP a LČR – Ochrana biodiverzity: *Exkurze a „Setkání s přírodou“*
- AOPK – Program péče o krajinu – *Údržba stepních stanovišť na Hádech*
- Norské fondy – SFŽP – Výzva č. SGS-1 „Rondane“: *Podpora biodiverzity stepních lokalit prostřednictvím pozemkových spolků – termín realizace 2021–2024 – PSH partnerem projektu, realizace opatření na Hádech*

I v roce 2022 na provoz Lamacentra a fungování naší organizace finančně přispělo množství drobných dárců. Svou prací činnost naší organizace podpořili také dobrovolníci.

Celkový přehled financování a hospodářský výsledek organizace je uveden na konci výroční zprávy.

Poděkování:

Děkujeme všem, kteří s námi v roce 2022 nějakým způsobem spolupracovali a jakkoliv podpořili naši činnost. Především děkujeme skupině našich věrných dobrovolníků. Vedle institucí a společností, které podpořily některé z našich projektů, děkujeme zejména množství individuálních dárců. Velký dík pak opět patří MVDr. Táně Husákové a MVDr. Ondřeji Krajíčkoví za ochotnou pomoc a cenné rady při péči o chovaná zvířata.

Finanční rozvaha (v tis. Kč):

Aktiva		Pasiva	
<i>Dlouhodobý majetek</i>	5906	<i>vlastní zdroje</i>	9 545
		jmění	7719
pozemky	5705	hospodářský výsledek	601
samostatné movité věci a soubory movitých věcí	1754	nerozdělený zisk ztráta	1224
		<i>Cizí zdroje</i>	574
oprávky k dlouhodobému hmotnému majetku	-1553		
		dodavatelé	13
		ost závazky	164
<i>Krátkodobý majetek</i>	4 213	zaměstnanci	0
		závazky k institucím sociálního zabezpečení a	78
zvířata	242	daň z příjmů	78
zásoby materiál a zboží	27	ostatní přímé daně	16
pohledávky	513	daň z přidané hodnoty	157
dohadné účty aktivní	295	ostatní daně a poplatky	
pokladna	43		
bankovní účty	3 083		
náklady příštích období	8	dohadné účty pasivní	0
příjmy příštích období	2	Výnosy příštích období	68
Úhrn aktiv	10 119	Úhrn pasiv	10 119

Hospodářský výsledek (v tis. Kč):

Výnosy		Náklady	
Příjmy z vlastní činnosti	2469	Spotřeba mater a prod zboží	447
		Opravy	29
Dotace	1411	Cestovné	0
z toho:		Náklady na reprezentaci	4
Státní rozpočet MŽP,SFŽP,	214	Ostatní služby	156
Statutární město Brno	377	Změna stavu zasob vlastní činnosti - zvířata	-13
Jihomoravský kraj	487	Mzdové náklady - zaměstnanci, dohody	2154
EU - Rondane	333	Pojištění	526
Ostatní výnosy	38	Ostatní sociální náklady	7
Tržby z prodej dlouh majetku	0	daně a poplatky	6
Přijaté členské příspěvky	2		0
		Ostatní	31
Dary	197	Odpisy ,prod majet	51
		Poskytnuté příspěvky	16
		Daň z příjmu	106
Výnosy celkem	4118	Náklady celkem	3517
Hospodářský výsledek před zdaněním			707
Hospodářský výsledek po zdanění			601